

PUCHLINA (72) *sb f*

puchlina (71), **pulchlina** (1) *Calep* (10:1).

sg N puchlina (22). $\diamond$ *G* puchliny (8). $\diamond$ *D* puchlinie (1). $\diamond$ *A* puchlinę (31). $\diamond$ *I* puchliną (1). $\diamond$ *L* puchlinie (3). $\diamond$ *pl A* puchliny (6).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII (z Cn) – XVIII w.

1. Obrzmiałość, opuchlizna, obrzęk, nabrzmienie; także puchlina wodna; tuber Murm, Mymer¹, Calep; tumor Murm, Mymer¹, Cn; inflatio Mymer¹, Cn; aqua intercus, hydrops Calep, Cn; inflatus, torus, tumiditas Cn (71) : Murm 65; Tumor. Gefchwulft. otok. puchlina. Mymer¹ 40, 23v, 39; [ruta] z ocztem przywarzona á poranu pita/ leczy, puchlinę thrawi *FalZioł* I 118c; Takież też [to lekarstwo] y boleŃci gryzienia wnątrzne oddała z winem wzięte I theż puchlinę leczy/ przez vrinę wodę z żył y ze wżego żywota pędzacz. *FalZioł* I 139c; Też Konik [tj. koniczyna] więtfzy y mniejfzi [...] puchliny broní niewymownie którą zową połacinie Idropifis. *FalZioł* I 147d; [wódka chebdowa] puchlinę z nog y z żywota wypądzá. *FalZioł* II 5c; IeŃtliby przy tey puchlinie było bolenie głowy. Wezmi mirri/ czarney Heleny/ którą zową Epaticum/ Aloes/ Izafranu przyczyniwŃszy niewiele *FalZioł* V 41; Ludzie z częŃtego á z zbytniego puŃzczenia krwi: odmieniaiá fobie przyrodzenie/ á Ńtaiá Ńie Ńprawnieyfzemi ku rozmagitem niemoczam. Naprzod ku puchlinie/ drugie ku mdłofci zołádká *FalZioł* V 57, I 8a, 77c, 88d, 125b, 141a (19); *GlabGad* G4v; MyŃl błádzj/ Brzuch Ńię chce pukać Trzebać Pawle rady Ńfukać By to Ńniego wŃythko wyŃzło Poky by k Sercu nie przŃŃŃlo Tha puchlina y grzizienie Co mu barzo vmyŃl mienj *RejKup* q2v, q3v; Elephantia, Nieyáka chorobá trádowni podobna gdy ná cielie Ńá nieyákie mákuły álbo łupiny y puchliná. *Mqcz* 101c; Ty przełozone lekárŃtwá Ńluzá ku zniŃszeniu w cyckach/ nie thylko wrzodow ále też y mleká/ s ktorego Ńye też poŃpolicie puchliná czyni/ gdy Ńye wnich ŃŃiedzie. *SienLek* 87; Dobrze też puchlinę pomázowác łáynem cíelęcym/ álbo krwiá koziá zmiéŃzawŃszy poŃpołu z Ńzpikiem z koŃci kożich/ bo to bárzo puchlinę tłumí *SienLek* 132; IeŃli Koń młody á nogi mu cíeká/ mieŃzay białki iáíowé z oleiem mákowym/ á maczáiác w tym páczeŃi/ puchlinę mu okłáday. *SienLek* 175v, 81v, 118, 118v, 132v [3 r.], 133, 174, S[ss]3; Wgorácá wielkie/ mieŃŃáć Lipcá [Ńw. Paula] wpádlá wgoráczkę: gdy Ńię lepiey/ z łáŃki Bożey/ po cíeŃzkiey niemoćy [!] mieć poczęlá/ trzeba było nápijác Ńię íey troché winá/ áby zwody wpuchlinę bylá niewpádlá *SkarŻyw* 142; Hydrops – Puchlina. *Calep* 493a; Tuberculum – Mała puchlina, napuch. *Calep* 1091b, 86a, 1091a; [*BielKron* 1597 247].

puchlina czego (4): Częto kroć po porodzeniu/ albo po złęzeniu: wpadaíá niewiaŃty w rozmagite niemoczy, Iako w febri w goráczce/ w puchliny ciaála/ w boleŃci żywota *FalZioł* V 26v, V 60v; *SienLek* Aaaav; Vmárł potym Irzyk 1471. z puchliny nog w Heretyctwie HuŃŃowym *StryjKron* 627.

puchlina w czym (2): *FalZioł* V 59; Albo Mięthki nátlucz/ z Ńwinim Ńádlém Ńwieżym/ á ciepło przywiń. Też bárzo dobre lekárŃstwo/ ná wŃzelká puchlinę w cyckoch *SienLek* 86v.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy części ciała (1): Kwas albo ciafto vkwaŃzone z pŃŃenicze/ íeŃt zagrzewaiácze/ PodeŃŃzwianá puchlinę rozgania *FalZioł* III 25b.

W połączeniach szeregowych (6): Galienus, Nafienie OŃtowe kamień w nyrkach łamie/ puchliny/ thwardofci y nadymania roŃpádzá. *FalZioł* I 148a, V 26v, 96; Iáko thedy w cieie człowieczym/ nie tylko widzimy zdrowe członki/ ále też czałem y puchliny/ rány/ wrzody: wŃzákże ony wrzody nie Ńá

członkami/ chocia y łą w cieie człowieczym. *RejPos* 92; *Oczko* 19v; Aczby to iefzcze lże yfza vtrąć pieniądze/ ále ftrąć zdrowie prze marne pijańftwo/ y ná podągry/ ná kánkry/ ná kárbunkuły/ ná trądy/ y ná puchlinę fię zdobywąć/ y rozmaíte inne wrzody y choroby łobie zbierąć/ toć to záprawdę nie rozum/ ále głupftwo á łzaleńftwo wielkie. *WerGość* 226.

Fraza: »puchlina kłęśnie (a. musi skłęsnać)« (3): Albo popioł z ćielęcych łáien pal/ á on popioł zmiéłzay z vtłuczonym korzenim przelępowym/ oboygá równo/ á tho day z winem choremu pić/ od thego mocnie puchliná kłęśnie. *SienLek* 132, 132v, 148.

Wyrażenia: »puchlina na garle« = *wole* (1): Struma, Tumor, qui [...] scrophula dicitur, quum scilicet circa guttur glandulae quaedam ex pure et sanguine plenae oriuntur – Gardziel, puchlina na garlie, item Sadzel. *Calep* 1011b.

»twarda puchlina« (1): Gdy też ciało pękatey nadyma fie, iakoby twardą nieiaką puchliną/ á wiatry po cieie y tam y łam biegaia z boku do boku, To ieft znamię pewne choroby płodu *FalZioł* V 31v.

Zestawienie: »puchlina zaskornia« = *puchlina wodna; ascites, leucophlegmatia Calep [szyk 1:1]* (2): Ascites – Pulchlina zaskornia. *Calep* 101b, 594a.

Szeregi: »puchliny i twardości« (1): kakol [!] w wodzie albo w winie vwarzony [...] puchliny y twardości odmiękcza y rospáda. *FalZioł* I 61c. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»puchlina i wrzod« (1): Też bańki niżej trofzkę dymion poftawione/ łą vżyteczne ku roztargnieniu puchliny y każdego wrzodu ftroiow męzkich *FalZioł* V 60v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

Iron. *O cięży* (1): [żona, która zdradziła męża] Nołząc brzemię krádzione: więcey niż vcźciwa/ Stęka/ zmyśla chorobę/ iákoby prawdá żywa. [...] A Iákub [tj. mąż] w płáč nieborak/ nád cudzą niecnotą: Rad że to zowá iego włáściwą robotą. Kocha fię w łobie Dureń/ płácze nad zdrayczyną: Ano ktoś inłzy oney puchliny przyczyną. *KlonWor* 60.

a. *Wrzód, owrzodzenie, ropień, liszaj; extuberatio Cn* (5) : Apostema, Latine, Suppuratio, vel Abscessus, Puchliná/ álbo/ Náđęcie/ To yeft/ Gdy skóra od ciála odstanie. *Mącz* 12d; Exulceratio – Puchlina, owrzedzenie. *Calep* 400b; Lichen – Mentagra, puchlina od garła pochodzącą. *Calep* 602b, 400b, 495a.

2. *Guzowata narośl na skórze, brodawka* (1) : Tuber, [...] tumor rotundus in corpore, brodawka, puchlyna, brodavka *BartBydg* 163b.

Synonimy: **1.** otok; **a.** liszaj, owrzedzenie, wrzod; **2.** brodawka, guz, krosta.

Cf **NAPUCH, OPUCHLINA, PUCHŁOŚĆ, PUCHNIENIE, SPUCHLINA**